

Rendalen kommune

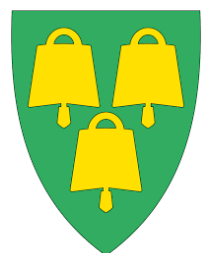
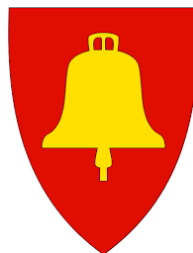

Planprogram

for tematisk kommunedelplan for klima og energi

Folldal, Alvdal, Rendalen,
Tynset, Tolga og Os

Oppdatert 22.mars 2022 - Vedtatt mai 2022

Innhold

1	Innledning.....	3
2	Bakgrunn og mål	3
2.1	Mandat.....	3
2.2	Overordnede mål	3
2.3	Overordnede føringer og rammer.....	4
3	Tre strategier for å bli et lavutslippssamfunn	4
4	Tema i planen	5
4.1	Hva er drivhuseffekten	5
4.2	Klimagassutslipp i kommunene	5
4.3	Fornybar energi	5
4.4	Transport	5
4.5	Oppvarming og stasjonær energi.....	5
4.6	Forbruk	6
4.7	Jordbruk.....	6
4.8	Skogbruk	6
4.9	Annen næringsvirksomhet.....	6
5	Klimatilpasning	6
6	Kommunenes rolle	6
6.1	Virkemidler	6
6.2	Tiltaksområder.....	8
7	Planprosess	9
7.1	Organisering av planarbeidet.....	9
7.2	Interessenter i planarbeidet.....	10
7.3	Medvirkning	10
8	Underlagsmateriale.....	10
8.1	Evalueringsplaner	10
8.2	Klimaregnskap.....	10
8.3	Risikovurderinger	11
9	Milepælsplan	11

1 Innledning

I høst varslet FN «kode rød» i sin klimarapport, og konkluderer med at klimaendringene er menneskeskapt, og hvis vi ikke klarer å redusere utslipp av klimagasser som CO₂, lystgass og metan, så vil det få store konsekvenser for livet på jorda. På klimatoppmøtet i Glasgow i november var det stort fokus på at verden må stå sammen for å kutte utslipp, slik at vi unngår en oppvarming på mer enn 1,5 grad.

For å bidra til utslippskutt og grønn omstilling, må vi tenke globalt og handle lokalt. Det er mye du og jeg kan gjøre, men på mange områder må det også tas grep for å redusere de utslippene hver enkelt av oss ikke kan påvirke. Det kan f.eks. være om bussen og søppelbilen kjører på biogass, at det finnes mulighet for å lade elbilen og at arbeidsplassen vår varmes opp med biovarme. Her kan kommunen være med og gjøre en forskjell.

Kommunene Folldal, Alvdal, Rendalen, Tynset, Tolga og Os ønsker å gå foran i arbeidet med å redusere klimagassutslipp, og sikre mer effektiv energibruk og miljøvennlig energiomlegging i kommunen. Hva som kan gjøres, skal beskrives i en felles klima- og energiplan.

Hva klima- og energiplanen skal inneholde, beskrives i dette planprogrammet. Og du har mulighet til å påvirke innholdet, ved å engasjere deg i planarbeidet og gi innspill på hva du mener er viktig, når planprogrammet, og etter hvert planen, leggs ut på høring.

2 Bakgrunn og mål

De seks kommunene Folldal, Alvdal, Rendalen, Tynset, Tolga og Os har i dag klima- og energiplaner som gjelder for 2010-2020 eller 2012-2022. Etter at de ble vedtatt, har forventninger og krav til kommunens klimaarbeid økt betydelig, og det er behov for en revidering. Ettersom de seks kommunene har mange likhetstrekk og felles utfordringer, har de valgt å samarbeide om en felles klima- og energiplan.

2.1 Mandat

Oppstart av arbeidet med klima- og energiplan ble vedtatt i hver kommune i mars/april 2021. Følgende skal utarbeides og vedtas av kommunestyrene:

- **Et felles planprogram** for klima- og energiplan, som skal avklare rammer, mål og innhold for planarbeidet.
- **En felles, tematisk kommunedelplan for klima og energi for perioden 2023-2030.** Planen skal være kommunenes overordnede strategi for arbeid med klimaomlegging, dvs. både kutt i klimagassutslipp og klimatilpasning.
- **Handlingsprogram pr. kommune**, basert på kunnskapsgrunnlag og anbefalinger i kommuneplanen for klima og energi.

I tillegg kan prosjektet utarbeide søknader om FOU-midler og andre tilskudd, f.eks. Klimasatmidler.

2.2 Overordnede mål

Klima- og energiplanen skal identifisere tiltak som bidrar til å nå overordnede mål om bærekraftig utvikling, grønn omstilling og kutt i klimagassutslipp:

- FNs mål om bærekraftig utvikling, og å begrense global oppvarming til 1,5°C.
- Nasjonal målsetting om at Norge skal være et lavutslippssamfunn innen 2050.
- Regionalt mål i Innlandet fylke, om å halvere direkte utslipp innen 2030.

Grønn omstilling og tilrettelegging for en klimavennlig hverdag har også som mål å styrke kommunenes omdømme, som igjen kan styrke kommunens næringsliv, forvaltning og bosetting.

2.3 Overordnede føringer og rammer

Arbeidet med klima- og energiplan vil skje innenfor rammen av kommuneplanenes samfunns- og arealdel og strategiske næringsplaner. For flere kommuner pågår arbeidet med revidering av slike planer parallelt med klima- og energiplanarbeidet, noe som gir mulighet for samarbeid.

Også på regionalt nivå er det rom for samarbeid. Planprogram for klima, energi og miljø i Innlandet ble vedtatt 29.6.2021, og planen utarbeides i løpet av 2022.

På et mer overordnet nivå vil planarbeidet ha følgende føringer:

- FNs bærekraftsmål
- Klimastrategi for 2030 (St.mld 41, 2016-2017)
- Klimaplan 2021-2030 (St.mld 13, 2020-2021)
- Stortingsmelding «Mål med mening». (St.mld 20, 2020-2021, for å nå bærekraftsmålene)
- Nasjonale forventninger til regional og kommunal planlegging (2019-2023)
- Statlige planretningslinjer for klima- og energiplanlegging og klimatilpasning (20.9.2018), med tilhørende veileder for klima- og energiplanlegging.
- Mobilitetsstrategi for Innlandet 2021-2030.
- Landbrukets klimaplan 2021-2030 (avtale inngått mellom staten og landbrukets organisasjoner)
- Tiltaksplan for skog- og tresektoren for Innlandet 2021-2024

De formelle kravene til planprogrammet er hjemlet i plan- og bygningsloven (Pbl) §4.1, med henvisning til klima- og energihensyn i §3-1 g).

3 Tre strategier for å bli et lavutslippssamfunn

Planen skal være til inspirasjon for innbyggere, næringsliv og kommunal virksomhet, og vil ta utgangspunkt i tre strategier for å nå overordnede mål om utslippskutt og grønn omstilling:

- Kutte utslipp, og unngå nye utslipp
- Effektiv drift og ressursforvaltning
- Bærekraftig forbruk

3.1.1 Kutte utslipp

For å redusere klimagassutslipp, må vi fase ut fossile energikilder for både biler og maskiner. Det finnes gode alternativer, og det jobbes for å finne flere. Vi må også se på forhold knyttet til tilgjengelighet, kostnader og logistikk.

I tillegg til å redusere dagens utslipp, må vi også iverksettes tiltak for å unngå nye utslipp, bla. som følge av endret arealbruk, og vi må se på utslipp knyttet til landbruket.

3.1.2 Effektiv drift og ressursforvaltning

Effektiv drift og best mulig forvaltning av begrensede ressurser er viktig for grønn omstilling. Avvikling av fossile energikilder gir økt etterspørsel etter ren energi, og det er viktig at vi utnytter energien mest mulig effektivt. I tillegg må vi utnytte de ressursene vi har i vår region, som f.eks. utmarksbeite og trevirke fra skogen, og muligheter til å produsere ren energi.

3.1.3 Bærekraftig forbruk

Hver innbygger i Norge har et betydelig større klimautslipp enn gjennomsnittet i verden, og mye av det skyldes kjøp av varer og tjenester. Med et mer bevisst forhold til eget forbruk og avfall, og ved å stille miljøkrav til leverandører, kan både privatpersoner, kommuner og bedrifter bidra til en mer klimavennlig hverdag.

Bevisste forbrukere kan gi nye muligheter for lokalt næringsliv, og fokus på bærekraftig design, markedsføring og logistikk kan bidra til å styrke egen posisjonen i markedet.

4 Tema i planen

De tre strategiene tilpasses ulike områder i samfunnet, og utdypes i egne avsnitt i planen, med muligheter og anbefalinger, samt aktuelle måleindikatorer og målsettinger.

4.1 Hva er drivhuseffekten

Utslipp av klimagasser forsterker drivhuseffekten. Planen vil beskrive hva drivhuseffekten er, hvilke globale utfordringer vi står overfor, og hva klimaendringene kan bety, både globalt, nasjonalt og for kommunene. Utfordringer knyttet til bruk av klimavoter tas opp som eget tema.

4.2 Klimagassutslipp i kommunene

Miljødirektoratets statistikk over utslippskutt for de 6 kommunene, viser at det i perioden 2009-2019 har vært en nedgang i klimagassutslipp på 5,3%. Målet har vært en halvering av utslipp frem til 2020. Planen vil beskrive utvikling og trender innenfor ulike sektorer.

Datagrunnlag og beregningsmodeller for klimagassutslipp utvikles løpende, og planen vil ta for seg ulike typer klimaregnskap, og se på hvilke indikatorer som kan være hensiktsmessig å benytte for å måle effekten av lokale og regionale tiltak. Aktuelle målemetoder kan være Miljødirektoratets klimaregnskap basert på kommunenes KOSTRA-rapportering, kommunenes klimaregnskap og landbrukets egen klimakalkulator. Planen vil også vurdere indikatorer for utslipp fra personlig forbruk.

4.3 Fornybar energi

For å erstatte fossile energikilder er det behov for gode alternativer. Planen vil beskrive ulike typer fornybar energi, og se på trender, utfordringer og muligheter i vår region.

4.4 Transport

Veitrafikk er en stor kilde til klimagassutslipp i vår region, og omfatter både lokaltrafikk, nærings- og arbeidsreiser, kollektivtransport og gjennomgangstrafikk. Planen vil se på trender, utfordringer og muligheter som kan bidra til reduserte utslipp fra fossile kjøretøy, f.eks. overgang til el-biler, tilgjengelighet til klimanøytralt drivstoff og arealplanlegging.

4.5 Oppvarming og stasjonær energi

Forbud mot oljefyr har hatt synlig effekt på klimagassutslipp, men det er fortsatt behov for å fokusere på utslippskutt fra oppvarming og andre stasjonære kilder.

4.6 Forbruk

Indirekte utslipp som følge av kjøp av varer og tjenester bidrar til at innbyggerne i Norge har et betydelig større utslipp enn gjennomsnittet i resten av verden. Planen vil se på muligheter knyttet til bla. reisevaner, innkjøp, reparasjon, gjenbruk, avfallsreduksjon og kildesortering som kan bidra til utslippskutt.

4.7 Jordbruk

Utslipp av CO₂, lystgass og metan fra landbruket utgjør en stor del av klimagassutslippene i vår region, og landbruket har med sin klimaplan for perioden 2021-2030 satt søkelys på hvordan vi kan oppnå et mest mulig klimavennlig og bærekraftig landbruk.

Klima- og energiplanen vil ta for seg muligheter som er relevante for våre kommuner, med fokus på bærekraftige tiltak og bruk av de ressursene vi har i regionen.

4.8 Skogbruk

Skog binder CO₂, og bruk av trevirke som erstatning for mer klimabelastende byggematerialer kan bidra til kutt i utslipp. Tiltak for å øke skogens opptak av CO₂ vil være langsiktige tiltak, med liten effekt på klimamål frem mot 2030.

Tiltaksplan for skog- og tresektoren i Innlandet setter fokus på bærekraft, produksjon, verdiskapning, klimanytte og kompetanse, og klima- og energiplanen vil utdype tiltak som er relevante for vår region.

4.9 Annen næringsvirksomhet

Endringer i marked og rammebetingelser som følge av klima- og energitiltak nasjonalt og globalt vil påvirke næringslivet, også i vår region. Men endringer kan også gi muligheter knyttet til utvikling og posisjonering. Planen vil inkludere klima- og energitiltak knyttet til bla. transport, reiseliv, handel, service og industri, og se på hvordan kommunen kan være en pådriver for å legge til rette for sirkulærøkonomi og overgang til fornybar energi.

5 Klimatilpasning

Konsekvensene av klimaendringene vil påvirke samfunnet på mange ulike områder. Noen endringer merker vi allerede, eller vil komme om få år, andre endringer skjer over lang tid. Selv om vi iverksetter tiltak for å kutte utslipp nå, er det også endringer som ikke kan unngås.

Planen vil ta for seg ulike konsekvenser av klimaendringene, hvilke konsekvenser det kan få for vår region, og hvilke tiltak som kan og bør iverksettes for å forberede samfunnet på klimaendringene.

6 Kommunenes rolle

6.1 Virkemidler

Kommunen har ulike roller, både som politisk aktør, forvaltningsorgan, administrativ enhet, eier og samfunnsutvikler. Klima- og energiplanen vil ta for seg ulike virkemidler kommunen kan benytte for å bidra til endring:

- **Eiendomsforvaltning og drift**
Med fokus effektiv drift av egne anlegg kan kommunen bidra til kutt i utslipp, og gjøre nødvendige forberedelser for å tilpasse seg konsekvenser av klimaendringene.
- **Arealplanlegging**
Kommunen kan med sin planlegging og saksbehandling bidra til kutt i klimagassutslipp og effektiv energiutnyttelse. En helhetlig bolig-, transport- og arealplanlegging kan legge til rette for å begrense omdisponering av areal, for eksempel nedbygging av myr og landbruksarealer, redusert og mer effektiv transport og annen infrastruktur, samt redusert energiforbruk knyttet til f.eks. oppvarming og belysning. For vår region omfatter dette også hyttebygging.
- **Innkjøp.**
Som innkjøper har kommunen stor markedsmakt, og kan stille krav knyttet til klima og energi i fbm. offentlig anskaffelse. Det har betydning for kommunens egne utslipp, men kan også bidra til at næringslivet utvikler og tilbyr bedre og mer klimavennlige produkter og tjenester.
- **Saksbehandling**
Vurdering av klima- og energihensyn inngår i flere ulike saker, bla. byggesak. Kommunen kan legge føringer for hvor mye slike forhold skal vektlegges.
- **Tilskuddsordninger og prosjektmidler**
Kommunen kan innenfor rammene av egne finansieringsmuligheter vedta rammer for ulike tilskuddsordninger, og utarbeide retningslinjer som gir saksbehandler mulighet til å vektlegge klima- og energihensyn. Det kan også bevilges midler til ulike prosjekter som kan bidra til å nå kommunens klimamål.
- **Måling og rapportering.**
Måling og rapportering er viktig for å opprettholde oppmerksomheten om klima- og energiarbeidet, og for å synliggjøre effekten av de tiltak som gjennomføres. Dette kan omfatte f.eks. klimabudsjettering og -regnskap, rapportering av tiltak etc.
- **Miljøsertifisering.**
Miljøsertifisering er et virkemiddel som kan bidra til å styrke klima- og energiarbeidet i egen virksomhet, styrke omdømmet og støtte virksomheter i kommunen som ønsker slik sertifisering. F.eks. Miljøfyrtårn, ISO-sertifisering og Bærekraftig reiseliv.
- **Kommunikasjon og holdningsskapende arbeid.**
Informasjon og kunnskap er viktig for å endre holdninger og adferd. For å nå ulike grupper benyttes ulike kommunikasjonskanaler, både papirbasert og digitale, men også dialog i ulike fora og møteplasser. For å legge grunnlaget for gode holdninger tidlig, er det også viktig å involvere skolene.
- **Kommunalt eierskap**
Kommunene er medeier i flere selskaper, og kan via selskapets organer legge føringer for tiltak knyttet til klima- og energi, f.eks. innføring av klimaregnskap.
- **Samarbeid med andre aktører**
I arbeidet med nasjonale og regionale klima- og energiplaner er både statlige organer og

fylkeskommunen tydelige på at kommunen er en svært viktig samarbeidspartner. For kommunen vil samarbeid med fylket være viktig bla. for å finne løsninger for kollektivtransport, og for aktiv bruk av videregående skoler i regionen for utdanning og utvikling.

- Politisk påvirkning
Mange forhold knyttet til klima- og energi styres eller påvirkes av sentrale regler og forskrifter, bla. avgiftspolitikken. For å påvirke disse rammebetingelsene er det viktig å benytte de muligheter politisk involvering på lokalt, regionalt og sentralt nivå gir.

6.2 Tiltaksområder

Kommunene ønsker å være gode forbilder for innbyggere og næringsliv, og klima- og energiplanen vil utdype bruken av virkemidler og foreslå konkrete tiltak innenfor ulike fag- og ansvarsområder i kommunens virksomhet:

- Ledelse og økonomi
- Eiendomsforvaltning og drift
- Vei, VA og Teknisk
- Arealplanlegging
- Byggesak
- Jord-, skogbruk og annen næringsutvikling
- Oppvekst og skole
- Helse og omsorg
- Service og kultur

Forslag og anbefalinger i planen legger grunnlaget for handlingsprogram for hver enkelt kommune, og kan omfatte f.eks

- Strengere klima- og energikrav i arealplaner og reguleringsplaner.
- Tilrettelegging for å lade el-biler, og overgang til fossilfrie kjøretøy i kommunen.
- Strengere krav til klima, energi og bærekraft ved offentlige anskaffelser og investeringer.
- Kommunale retningslinjer for ansattreiser, hjemmekontor og digitale møteplasser.
- Innføring av klimabudsjett og -regnskap i ordinær saksbehandling og rapportering.
- Mer kildesortering, og økt fokus på avfallsreduksjon

Tiltakene kan være enkeltstående prosjekter, eller løpende oppgaver som innføres i organisasjonen via rutiner, instruksjoner og kompetanseheving. Tiltak som har positiv klima- og energieffekt, kan påbegynnes og gjennomføres parallelt med arbeidet med klima- og energiplan.

7 Planprosess

7.1 Organisering av planarbeidet

Arbeidet med klima- og energiplan er etablert som et prosjekt, med prosjekteier, styringsgruppe, prosjektgruppe med prosjektleder og referansegrupper.

Prosjekteier (PE):

Kommunestyrene i 6 kommuner.

Styringsgruppe (SG):

Ansvar for oppfølging av prosjektet er lagt til kommunedirektørene i hver kommune, og kommunedirektørforum fungerer som styringsgruppe.

Prosjektleder (PL):

Hanne Maageng Olsen er ansatt som prosjektleder, med Rendalen kommune som vertskommune.

Prosjektgruppe (PG):

Det er etablert en tverrfaglig prosjektgruppe med deltagere fra alle kommunene:

- Bjørn Gussgard, jordbrukssjef Folldal
- Mariann Totlund, enhetsleder landbruk og miljø Tynset/Alvdal
- May Britt Haugen, skogbrukssjef Rendalen
- Hilde Irene Aanes, avdelingsingeniør planavd. Tynset/Alvdal
- Kjersti Ane Bredesen, landbruks- og næringssjef Tolga
- Arne Strypet, konsulent teknisk, Os

Politisk referansegruppe PR)

For å legge til rette for god politisk involvering og forankring i arbeidet med planen benyttes Interkommunalt politisk råd for Nord-Østerdal som en politisk referansegruppe.

Ungdomsrådet i Fjellregionen inviteres til å delta i prosjektet.

Faggrupper (FG)

Prosjektgruppa vil aktivt involvere ulike fagmiljøer i de seks kommunene, ved å samarbeide med og involvere følgende etablerte faggrupper/fagfora:

- Plan og analyse v/Malin Myrset (Tynset)
- Jordbruk v/Mariann Totlund (Alvdal)
- Skog og utmark v/Kjersti Ane Bredesen (Tolga)
- Vann og Avløp v/Bård Kjøsberg (Alvdal)
- Vei v/Erik Amundsen (Tynset)
- Byggesak v/Stefanie Iversen (Rendalen)
- Næring v/Dag Nyeggen (Tynset)
- Økonomi og innkjøp v/Lars Erik Bjøntegaard (Rendalen)
- Nord-Østerdalsamarbeidet for oppvekt v/Bent Kvisle

Det kan også være aktuelt å involvere andre fagfora, eller etablere egne som en del av prosjektet.

7.2 Interessenter i planarbeidet

Følgende interessenter vil være aktuelle målgrupper for informasjon eller som samarbeidsaktører i arbeidet med klima- og energiplan:

- Innbyggere
- Lag og foreninger
- Næringsliv og næringsutviklere
- Skoler og utdanningsinstitusjoner
- Leverandører
- Myndigheter
- Politikere, inkl. råd og utvalg
- Ansatte i kommunen
- Media

7.3 Medvirkning

Prosjektet ønsker å involvere både innbyggere, næringsliv, politikere og kommunens ansatte i arbeidet med planen, og gi så mange som mulig anledning til å stille spørsmål og komme med innspill. Prosjektet vil:

- ta opp klima- og energi som tema på møter internt i kommunene, administrativt og politisk.
- arrangere åpne møter med klima- og energi som tema.
- oppfordre lag og foreninger og politiske partier til å invitere prosjektet til sine møter, for informasjon og debatt.
- Informere om prosjektet på kommunenes hjemmeside, og åpne for dialog via kommunenes FB-sider og lokalavisenes debattsider.

Ungdomsrådet oppfordres til å videreføre det årlige Klimatoppmøtet med elever fra videregående skoler, og invitere prosjektet til dialog om klima- og energi.

8 Underlagsmateriale

Som underlag for utforming og prioritering av tiltak vil prosjektet fremskaffe mer informasjon/dataunderlag på følgende områder:

8.1 Evaluering av gjeldende planer

Prosjektet vil kartlegge og evaluere gjennomførte og påbegynte klima- og energitiltak, sett i forhold til handlingsprogram i tidligere klima- og energiplaner.

8.2 Klimaregnskap

Det vil bli utarbeidet klimaregnskap for egen virksomhet for de seks kommunene, basert på verktøyet «Klimakost», som inngår i avtalen kommunene har inngått med Klimapartnere Innlandet. Klimaregnskapet vil gi grunnlag for å identifisere og prioritere tiltak, og være et utgangspunkt for fremtidig klimabudsjettering og -rapportering.

8.3 Risikovurderinger

Eksisterende risikovurderinger oppdateres med klimarisiko, og vurderingene legges til grunn for utredning og prioritering av tiltak. F.eks. vil det være risiko for flomskader og ras som følge av mer nedbør og styrtregn.

9 Milepælsplan

Milepæl	Beslutningspunkt	Utf.	Delta	Godkj.	Frist
M1	Planprogram				
M1.1	Utkast til planprogram	PL	PG	SG	7.1.22
M1.2	Vedta at planprogram legges ut til høring			PE	15.2.22
M1.3	Oppdatert planprogram	PL	PG	SG	8.4.22
M1.4	Vedta planprogram			PE	31.5.22
M2	Klima- og energiplan				
M2.1	Utkast til plan og handlingsprogram	PL	PG	SG	6.1.23
M2.2	Vedta at plan legges ut til høring			PE	28.2.23
M2.3	Oppdatert plan og handlingsprogram	PL	PG	SG	2.6.23
M2.4	Vedta plan og handlingsprogram			PE	1.9.23
M3	Prosjektslutt				
M3.1	Informere om beslutninger	PL			20.9.23
M3.2	Evalueringsrapport	PL	PG	SG	6.10.23

Både planprogram, plan og handlingsprogram skal godkjennes av styringsgruppa før det oversendes til kommunestyret. Høringsperioden for planprogram og planer er satt til 6 uker, og tidsplanen tar høyde for at kommunestyrene, ev formannskapet, har møte på ulike tidspunkt i løpet av måneden. Kommunens handlingsprogram vedtas samtidig med felles klima- og energiplan.